

Müjde Ar:
“Amacım kaçan kadını sinemaya geri
çekebilmektir.”

Mithat Alam Film Merkezi, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde Türk sinemasında kadın filmleri denilince akla gelen en önemli isim olan Müjde Ar'ı ağırladı. Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü (BÜKAK) ile ortaklaşa gerçekleştirilen söyleşi öncesinde, oyuncunun 80'li yıllardaki kadın karakter odaklı filmleri gösterildi. Katılımın yüksek olduğu söyleşi, Müjde Ar'ın esprili anlatımıyla keyifli ve doyurucu bir atmosferde geçti

Müjde Ar: Okulunuza bundan on beş yıl önce bir ödül töreni için gelmişim. Sevgili dostum ve yokluğuna hiç alışmadığım Uğur Mumcu da arkada oturuyormuş, fark etmemişim. Birbirimizi görünce sarıldık, öpüştük ve salonda kıyamet koptu. Müthiş bir alkış... Fakat bugünün özelliği dolayısıyla ben hiçbir erkeğe sarılmayacağım, kadınları öpeceğim. Çıkışta her şey olabilir, orası ayrı. Oyunculuk keçiboynuzu yemek gibi bir şeydir. Dünyanın gerçekten en kahırlı mesleklerinden bir tanesidir. Dışarıdan görüldüğü gibi değildir. Ama o keçiboynuzunu yediğim bugünler, her şeye değer. 1954 İstanbul doğumluyum. Tiyatrocu Deli Aysel¹, gazeteci Vedat Akın'ın kızı olarak dünyaya geldim. Annem 8,5 aylık hamileyken Şehir Tiyatrosunda Shakespeare'in bir oyununda oynuyor. Birden

¹ Söz yazarı, oyuncu Aysel Gürel

sancılanıyor ve ben itfaiye arabasıyla doğuma gidiyorum. Dolayısıyla başka bir şeyci olmak gibi bir şansım hiç olmamış. Kendimi bildim bileli, annem bana, bu hikâyeyi anlatır. “Bir ay oyunun finalini bekleyemedin” der, ben de anneme “ben oyunun sonunu daha o zaman görmüşüm.” derim.

Sinema maceram 4-5 yaşlarında taklitlerle başladı. Yıldız Kenter, Münir Özkul, Lale Oraloğlu, Aziz Basmacı ve Ali Sururi gibi oyuncular arasında kulislerde büyüdüm. İlk tiyatro terbiyesini şöyle aldım: Hangi oyun sırasındaydı hatırlamıyorum. Benden 1,5 yaş küçük Mehtap adında bir kız kardeşim var. İki çocuk kuliste itişiyoruz. Annem oyunda lafı olduğu halde sahneyi durdurdu, içeri girdi, bize ikişer vurdu. O zaman ben bu işin disiplinini algıladığımı düşünüyorum. Yani dayağı yiyince oyunculuğun ne kadar saygı gerektiren bir iş olduğunu kavradım. Bugün bile hala, 80 film ve 32 yıllık bir sinema geçmişinin üstüne, sete en erken ben giderim. Makyajı ilk yapılan oyuncu benimdir. Kostümü ilk ben giyerim. Sekiz on saat beklerim, sesim çıkmaz. Herhalde Aysel’in dayağı işe yaradı diye düşünüyorum.

İlk oyunculuk deneyimimde 8 yaşındaydım. Saçlarımı kestiler, yetimhane elbisesi giydirdiler ve tiyatrodaki iki buçuk lira yevmiye ile oynamaya başladım. Sene 1962 ve bu o zaman için büyük bir para. Daha sonra çocuk dublajlarına, seslendirmeye gitmeye başladım. Paralarımı biriktirdiğimi hatırlıyorum. Sanıyorum bu “Müjde Ar hesabını bilir” lafı oradan çıktı. Çeşitli çocuk oyunlarında oynadım.

İlkokul öğrenciliğim artist çocuğu olarak çok parlak geçti. Çünkü annem bazı öğretmenlere bedavadan davetiye dağıtırdı. Dolayısıyla torpilli bir öğrenciydim. Cam kırmak, çocuk dövmek bana serbestti. Ortaokul son sınıfa geldiğimde yine seslendirmeler, çocuk oyunları devam ediyordu. Annem Nejat Uygur Tiyatrosu’nda çalışıyordu. Tiyatro, Şehzadebaşı’ndaydı. Moliere’in “Cimri”sini Nejat Uygur “Varyemez Oğlu” diye çevirmişti. Hizmetçi rolünü oynayan Oya Başar o zaman oyunu bırakıp kaçmış. Sahneye çıkacak adam yok. Ben de o zamanlar kâküllü, zayıf bir çocuk-

tum. Nejat Ağabey “Ne olacak canım işte bu çıksın” dedi. Bana meme yerine biraz portakal koydular ve sahneye attılar. Çocuk oyunculuktan genç oyunculuğa geçişim böyle oldu.

Liseyi Fatih Kız Lisesi’nde okudum, 1971 mezunuyum. 1971–1972 İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde okumak üzere üniversiteye girdim. Liseyi bitirinceye kadar Suavi Sualp Tiyatrosu, İstanbul Tiyatrosu, Nejat Uygur Tiyatrosu’nda çalışmalarım devam etti. Çok zordu tabii. Kız lisesinde dersler akşam beşe kadar devam ediyordu. Turne otobüsü okulun önüne gelirdi. Tabii bu arada akşamdan kalma olduğum için ben derslere hafif makyajlı giriyordum. Saç baş bir tarafta oluyordu. Jimnastik öğretmenimiz Münevver Hanım’dan çok çektim. Her sabah beni kenara çeker makyaj artığı var mı diye bakardı. Lisede artist çocuğu olmak kimseye sökmedi. Çok zahmetli bir öğrencilik ve oyunculuktan sonra liseyi bitirdim Hacettepe Üniversitesi Fizik Bölümünü kazandım. Fakat 200 lira yurt parası verecek durumumuz olmadığı için İstanbul’daki üniversite tercih edildi. Üniversiteye girince, asistan olarak kalırım dedim. Artık oyunculuk moyunculuk yok dedim. Tiyatroda 1500 lira maaşım vardı. Üniversitede asistan olursam 800 lira alacağımı öğrenince okuldan kopmaya karar verdim. O sırada evlendim. Eşim Günaydın Gazetesi’ne fotoroman çiziyordu. Ben de bir fotoromanda oynadım. Oynadığımın haftasında da fotoroman kraliçesi oldum. Çuvallarla mektup geliyordu. Evde oturuyordum, mankenlik yapıyordum. O zaman mankenler de benim gibiydi: 1.64.

O sıralarda Salih Güney geldi ve bana “Televizyona film yapacağız oynar mısın?” diye sordu. “Her şeyi yaparım” dedim. *Aşk-ı Memnu*’yu (Yön: Halit Refiğ, 1974) çektik. Bence bugüne kadar çekilmiş en güzel dizidir. Tabii o zaman dizi mantığı yoktu, biz haftada doksan dakikalık bölüm çekiyorduk. *Aşk-ı Memnu* 11 ayda 7 bölüm olarak çekildi. Halit Refiğ, beni aldığına bin pişmandı. Her an kovdu kovacak, fakat paranın bir kısmı harcanmış, kovanıyor. Ben tiyatrodan geldiğim için sürekli kameradan çı-

kiyordum. Adam tabii saçını başını yoluyordu. Benim kovulacağıma dair söylentiler dolaşıyordu. Moralim feci bozuktu. Yapabileceğimi de yapamamaya başlamıştım. Ağla diyorlar gülüyordum. Bir keresinde yürürken göle düştüm. İtir Esen'e ise kraliçe muamelesi yapılıyordu. O güne kadar yapılan negatifler yıkanmış, basılmış ve iş kopyasını seyretmişler. Beni kovacaklarını düşünüyordum çünkü beni çağırılmamışlardı bile. Ertesi gün Halit Refiğ benimle görüşmek istemiş. Kendi kendime "Utanmaz adam, beni herkesin gözünün önünde kovacak" dedim. Çekimler, Yeniköy'deki İstanbul'un en güzel yalılarında olan Muhayyeş Yalısı'nda² yapılıyordu. Daha sonra maalesef Uzanlar'a nasip oldu. Gittiğimde Halit Refiğ beni coşkuyla karşıladı. "Dünya çapında büyük star, gel seni öpeyim" dedi. Ben de kendi kendime "adam nasıl da dalga geçiyor" dedim. Fotojeni denen Allah vergisi bir özellik var. Ben bundan nasibi almışım, bu şekilde de kovulmadım. Bazı dünya güzeli kadınlar maymun gibi çıkar. Sekiz bölüm bitti ve ben de oyunculuk defterimi kapattım. Eşime "ben sana fasulye pilav pişireyim, çocuk yapalım" dedim. O zaman TRT tek kanaldı. *Aşk-ı Memnu* oynadı. Sanırım Perşembe günüydü. Cumartesi günü ben polis eşliğinde sokağa çıktım. İnanılmayacak bir ilgi. Bir günde star oldum. Sonra ne yapacağımı gerçekten hiç bilmiyordum. Kimdim ben? Sinemacı mı, tiyatrocu mu, ev kadını mı? Yeşilçam'dan film teklifleri yağmaya başladı. Ben çok akıllı, çok seçici olduğum için, kafa tabii hiçbir şeye basmıyor, gittim *Köçek* (Nejat Saydam, 1975) diye bir filmde hermafrodit rolünü oynadım. Daha eşcinsel lafı konuşulmuyordu. Film den müthiş bir ilgi bekliyordum ama ilk seansta sinemada beş kişi yoktu. Anlayacağınız benim ilk sinema maceram büyük bir rezaletle sonuçlandı. Büyük starın filmi hiç iş yapmadı. Zaten haftayı beklemeden vizyondan kaldırdılar. Sonra bana

² Yarısı Uzan ailesine yarısı Şivezat Muhayyeş'e ait olan yalının diğer ismi Ahmet Afif Paşa yalısıdır.

“Kadir İnanır’la oynayacaksın.” dediler. *Baldız* (Yön: Temel Gürsu, 1975) filminde beraber oynadık. Hem film çok iş yaptı hem de Kadir’le tanışma ve çalışma fırsatını bulduk. Daha sonrada sanıyorum üç dört film yaptık. Ama bunların arasında sekizer onar senelik boşluklar vardır çünkü onunla barışık olmak çok zor. Çok hoş bir insandır. Fakat Karadenizli olduğundan olmalı kadın konusunda serttir.

Sonra, Hollywood’da yapılmış melodramların uyarlamalarında oynadım. Türk filmlerinin 1960’lı 70’li yıllardaki devamı niteliğinde, arada senaryolarda ufak değişiklikler oluyor. *Aşk-ı Memnu*’daki kocasını aldatan ve aşkı seçen özgür kadın tipi sanırım senaryoculara biraz ilham vermişti. Önceleri filmlerde kadınla erkek öpüşürken kamera gü-lün dikenini çekerti. Ancak kamera bende kalmaya karar verdi. Küçük küçük öpüşme sahneleri oluyordu. Medya bunu kaçırmadı. Beni yerden yere vurdular. “Kaltak” gibi inanılmaz aşağılamalara maruz kaldım. Türk geleneklerine, örf ve adetlerine aykırıymışım. Ben de bu lafı çok severim. Sonra, “acaba doğru mu yapıyorum?” diye düşünmeye başladım. Ancak sokakta kadınlar yolumu kesmeye başladılar: “Çok şükür, oh be! Görüyoruz artık nasıl oluyor.” İnsanlar o güne kadar öpmek için diken arıyormuş. Gittikçe kadının cinsel kimliğini, cinselliği sorgulayan, ifade etmeye çalışan, sevgiyle cinselliği birleştiren bir kadın tipi ortaya çıktı. Ben böyle filmler yaparken arada *Adalı Kız* (Oksal Pekmezoğlu, 1976) gibi saçma sapan filmler de yaptım.

O sırada Ertem Eğilmez ile tanıştım, Arzu Filme girdim. Kemal Sunal, Şener Şen, İlyas Salman, Zeki Alasya, Metin Akpınar... Aklınıza kim gelirse Arzu Film’deydi. Orası benim için gerçekten olağanüstü bir okul oldu. Sinemanın, sinema oyunculuğunun gerçekten ne demek olduğunu orada öğrendim. Bir zaman sonra Ertem Eğilmez “Bak kızım” dedi. Çok kısa içinden geldiği gibi konuşurdu. “Sen şimdi boku yedin. Star olana kadar her türlü kötü filmde oynayabilirsin. Şimdi star oldun, artık kötü filmde oynayamazsın” dedi. Peki ne yapacaktım, hangi filmde oynayacaktım? “Şarkıcı olacaksın” dedi. O zamanlar gazino furya-

sı vardı. Ben on beş tane filmde oynuyordum ancak kiramı ödüyordum. Sinemada para yok! 1978 yılında İzmir Fuarı'nda Türk sanat müziği söyledim. O güne kadar hiçbir müzik eğitimim olmamıştı. Mavi bir Volkswagen arabam vardı, onu sattım. İstanbul radyosundan bir hoca tuttum kendime. Amacım, geçimimi başka bir yerden sağlayıp sinemada daha iyi işler yapabilmektir. İki yıl film yapmadım. 1980 yılında zaten 12 Eylül oldu, fuarı kapadılar.

1981 yılında *Ah Güzel İstanbul* (Ömer Kavur, 1981) ile istediğim filmlerde tekrardan oynamaya başladım. Daha içerikli, kameranın neredeyse tamamıyla kadının tarafında olduğu filmler: *Dul Bir Kadın* (Yön: Atıf Yılmaz, 1985) *Adı Vasfiye* (Atıf Yılmaz, 1985); Ömer Kavur'la yaptığımız filmler *Göl* (1982), *Ah Güzel İstanbul* (1981) ve Başar Sabuncu'yla yaptığımız filmler³. Sinemaya girdiğimde seks filmle-ri furyası vardı. Kadınlar, bırakın sinemaya gitmeyi, korkudan Beyoğlu'ndan bile geçemiyorlardı. Amacım kaçan kadını sinemaya geri çekebilirdim. Nitekim yaptığımız filmlerle kadınlar yavaş yavaş evlerinden çıkar oldular. Sinemaya dönüş başladı. Sonra her tarafımızı Amerikan filmleri geldi sardı. Sinema bir inişe geçti. Bu sefer Şener Şen ve Uğur Yücel ile şovlar ve kabareler yapmaya başladık. Çok başarılıydı, iyi de para getirdi. Baktım her yaptığım iş tutuyor, yapımcılık yapmaya karar verdim. *Ağır Roman*'ın⁴ (Mustafa Altıoklar, 1997) yapımcılığı ile sinemada benim için yeni bir dönem başladı. Filmi yapmam beş yıl sürdü, bunun iki yılını senaryo aldı.

Oyunculuk dönemimi üçe dörde bölüyorum. İlk olarak *Aşk-ı Memnu* dönemi. Daha sonra melodram filmleri ve kadın filmleri ve son olarak yapımcı olarak Amerikan Sinemasına karşı yapılmış filmler: *Dar Alanda Kısa Paslaşmalar* (Serdar Akar, 2000), *Ağır Roman, Eğreti Gelin* (Yön: Atıf Yılmaz, 2005). Hep, "en zor olan şey neydi?" diye so-

³ Müjde Ar'ın Başar Sabuncu ile yaptığı filmler: *Asılacak Kadın* (1986), *Kupa Kızı* (1986), *Kaçamak* (1988), *Yolcu* (1993).

⁴ *Ağır Roman*, Metin Kaçan'ın aynı adlı romanından uyarlanmıştır.

rarlar. Bence, bu ülkede, en zor şey, inandığınız işe başlayıp onu, çizginizi bozmadan sürdürülebilmektir. Bu işi tamamen bırakmayı düşündüğüm dönemler oldu. Amerika'ya, Almanya'ya gideyim dedim. Küsüyorsunuz, kendi kendinize hesaplaştığınız şeyler oluyor. 2004 senesi 23. İstanbul Film Festivali'nde Onur Ödülü aldığım zaman çeyrek asırdan fazla bir zamandır bu işin içinde olduğumu fark ettim. Artık mezara kadar bu işten kaçışım yok. Dizileri sevmiyorum. Çok yorucu işler, hiç bana uygun değil. Bu arada şeker hastasıyım çabuk yoruluyorum. Şu anda *Kuşdili* (Yön: Cem Akyoldaş, 2006) adlı bir dizide Karadenizli Asiyeye karakterini oynuyorum. Biraz Aysel'in gençliğine benziyor.

Hep sinemacı olmak isteyenlere önerilerimin neler olacağını sorarlar. Sinemacı olmak isteyenlere şunu öneririm: Cebinizde para olmadan bu işlere kalkmayın. Mutlaka karnınız bir yerden doysun. Acı ama bu böyle. Oyunculukta, ben her insanın doğuştan yetenekli olduğuna inanıyorum. Ama yine de şans işidir. Umarım niyeti olanlara, o şans yardımcı olur.

Dinleyici Soruları

Ömer Kavur'la çalıştığınız dönemin üzerinde fazla durmadınız. Ah Güzel İstanbul ile başlayan döneme nasıl geçtiniz?

Müjde Ar: Ömer Kavur beni buldu. Türkan Şoray, “ben böyle şeyler yapmam” diyerek oynamamış. Sonra Türkan'la konuştuğumda çok pişman olduğunu söyledi. Ben olağanüstü bir Fûruzan hayranıyım. Hep “47'liler”i uyarlamak istemişimdir. Hâlâ da yapmayı düşünürüm. Ömer Kavur'dan teklif geldi. Dediğim gibi iki yıl film yapmamıştım. Param olsun iyi filmde oynayayım diye fuarda şarkıcı oldum. O dönem Atif Bey'le *Dul Bir Kadın, Asiyeye Nasıl Kurtulur?* (1987), *Adı Vasfiye, Dağınık Yatak* (1984)'i yaptık.

Çok şanslıydım çünkü çok değişik yönetmenlerle çalıştım. Atif Yılmaz'ın sinemasında tamamen Atif Bey'in kadına kendi hayatındaki bakışı vardır. Ömer Kavur'un da öyledir.

Ömer sıır bir adamdı. Onun sinemasında da kadına uzak bir duruş vardır. Hem onun derdini anlatan hem de ona uzak duran. Bu yönetmenlerin anlattığı kadınlarla hepimiz arasında sanırım bir paralellik var. Her bir filmin pek çok macerası var. Mesela Barış Pirhasan, *Aaahhh Belinda*'da (Atıf Yılmaz, 1986) oynamamı önerdiğinde baştaki o Serap karakteri çok sinirime dokunmuştu. Böyle tiyatrocuyu mu olur, tuhaf kadın, diye düşünmüştüm. Sonra Atıf ağabey "Deniz'e (Türkali) bak, benim karıma, onun gibi oyna." dedi.

Benim en sevdiğim filmlerime gelince, bir numarada *Adı Vasfiye* vardır. Çok severek oynamıştım. Sonra, *Teyzem* (Halit Refiğ, 1987) çok sevdiğim bir film. Halit Refiğ ile yaptığımız ikinci film. Ümit Ünal senaryoyu yazmış, kendi teyzesinin hikâyesiymiş. Atıf ağabeye götürmüş, o da "bundan bir şey olmaz" demiş. Bana getirmesini söyledim. Oradaki kadın çok duygusal bir karakterdi. Tekrar Atıf ağabeye bu filmi yapmayı önerdim, bunda çok iş olduğunu söyledim. Kabul etmedi. Kime götürsek sevmeydi. O zaman ben cebimden para koyayım, öyle yapalım dedik. Ama çekecek yönetmen bulamadım. Ümit Ünal "Halit Refiğ çekmez mi?" dedi. Herkes senaryoyu "bu iş yapmaz, bunu kim seyredir" diye kafama atıyordu. Halit Refiğ'e önerdiğimde çok mutlu oldu. Tekrardan, yirmi yıl sonra, birlikte bir film yaptık. İnsan kendi filmine yabancılaşarak bakamıyor, biliyorsunuz plan plan nasıl çekilmiş. Ama ben o filmi her seyrettiğimde başka biriymişim gibi oturup ağlıyorum.

Burada gösterilen filmlerinizle⁵ ilgili görüşleriniz neler?

Müjde Ar: *Asiye Nasıl Kurtulur?* Vasıf Öngören'in çok tutulmuş bir oyunuydu. Onu da film yapmak istediğimizde Atıf ağabey tereddüt etmişti. "Bu film şimdi epik film, bizim seyirci kafa karışıklığını pek sevmez" demişti. Ama *Aaahhh Belinda*'dan sonra fantastik öykülere bir ilgi

⁵ Merkezde gösterilen filmler: *Kupa Kızı*, *Adı Vasfiye*, *Aaahhh Belinda*, *Yolcu* ve *Asiye Nasıl Kurtulur?*

oluştı. Ondan aldığı cesaretle yaptı. Bugün gösterilen *Yolcu* (Yön: Başar Sabuncu, 1994) mesela çok iyi bir film. Filmin hiçbir ticari başarısı olmadı ama ilginç bir şekilde filmin ortağı TRT idi. Üstelik Nazım Hikmet'indi eser. Bu filmde oynadıktan sonra ne kadar şanslı bir kadın olduğumu düşündüm. Nazım Hikmet ile adım yan yana. Film-den de belki anlamışsınızdır, orijinali tiyatro idi. Filmi, Erzurum'da Tarık Akan ile beraber çektik.

Irak Savaşı'ndan sonra birçok savaş karşıtı bildirimlere imza attınız. Politik duruşunuzdan bahsedebilir misiniz?

Aslında sadece *Asılacak Kadın ve Teyzem* filmine bakacak olursanız, orada da ensest bir ilişki vardır, bu filmlerin tesadüfen yapılmadığını görürsünüz. Bir laf vardır: "En iyi devlet, olmayan devlettir". Ben 60 ihtilalini de gördüm. Dedemin kucağında gazete okurken, Adnan Menderes'in asıldığı haberini gördüm. Beni çok etkiledi. O zaman da babam bizi terk etmiş gitmişti, 6 yaşındaydım. Dedeme asılmanın nasıl bir şey olduğunu sormuşum, çamaşır ipine asılır gibi mi diye. 1968 ile 1980 arası paranoyak bir dönemdi. Ben o kuşağın, ben de dâhil, pek sağlıklı olduğumu düşünmüyorum. Yaşanan sağ sol çatışması, patlayan bombaların, yaşanan günlük olayların dışında alttan alta hep bir tehdit vardı. Çocukluğumuzdan beri hep devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü lafını duyduk. Bunun üstüne çok düşündüm. Bu laflar bizim hayatımızı değiştirmede, ileri götürmede ne kadar etkili oldu? Hiç. Bu arada hayat arkadaşınız da sizi etkiliyor, benim eşim siyasetçi biliyorsunuz. Fakat ne yazık ki ben hiçbir şey yapmadığımı düşünüyorum. Sanat camiasında da bu duyarlılık yok denecek kadar az. Şemdinli'ye de gitmek istedim ama vaktim olmadı.

Filmlerinizi izlediğimiz zaman güçlü bir kadın vurgusu olduğunu görüyoruz ve bunun sahiplenilecek çok güzel bir şey olduğunu düşünüyoruz ancak şu anki Türkiye sinemasına baktığımız zaman biraz kırılıyoruz çünkü çok da fazla kadın konusunu temele almış filmler ya-

pılmıyor ve yapılır mı onu da bilemiyoruz. Siz bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Müjde Ar: Yapılmıyor tabii, halen herkeste, her kesimde korku devam ediyor. Şimdi *Eğreti Gelin*'i düşünelim, Atıf Yılmaz bunu yaparken herkes, "Sen deli misin, şimdi bunu kim izleyecek?" dedi. Kadının durumunda öyle pek bir değişiklik olmadı. Kentlerde birazcık daha özgür yaşayan kadınları görünce Türkiye'de kadının portresi değişti dediler. Hâlbuki durum tam tersine, belli bir kesimde kadın, çok daha ağır baskı altında.

İlerde kadın konulu filmler yapılır tabii ama şu son beş altı yılda şöyle bir şanssızlık oldu. Televizyon öyle bir canavar haline geldi ve her şeyi öylesine eziyor ki sinemaya yaşama şansı tanımıyor. Zaten şu an film yapan herkes bir yerlerden para bulmaya çalışıyor, sponsor arıyor, evini satıyor. En düşük maliyetli film 1 milyon dolar ve en az 1 milyon seyirci istiyor. Bulamadığınız vakit paranız gidiyor. Bu da demek oluyor ki bir dahaki sefer için cesaretiniz gidiyor. Mesela töre cinayetleriyle ilgili film yapmak isterim ama televizyon dünyasında insanlara dayatılan başka bir anlayış var. Burada medyanın çok büyük bir sorumluluğu var. Ama şu an, geçmişte Yeşilçam'ın bir döneminde olduğu gibi, her şeye reklâmın karşılığında gelen gelirle ne yapılabilir diye bakılıyor. 60'lardan 80'lere kadar gelen problemlerde medyanın çok büyük sorumluluğu var.

İnsan bunları konuşunca içine fenalık geliyor. Ben şu an Karadeniz'de çalışıyorum, Uzungöl'ü bu arada hakikaten gidin görün, olağanüstü bir yer. Dünyanın en saf insanlarını tanıdım orada hiç bozulmamışlar, yalan dolan bilmiyorlar. Sonra bir düşündüm, biz bunları İstanbul'a götürsek, bunlara on günde ne yapmayız. Ezen geçen, korkunç bir şey var. Bu ezip geçen şey siyaseti de, gündelik yaşantıyı da ezip geçiyor. Gelişme potansiyelimizi elimizden alıyor. Hatta her şeyi yok ediyor.

Siz yönetmenlik yapmayı düşünüyor musunuz?

Müjde Ar: Evet, düşünüyorum hatta projem de var, üç kuşak kadını anlatmak istiyorum: 1914–2006. Benimki delirmiş bir kadının öyküsü, tımarhanede başlıyor zaten. Umarım sonum öyle olmaz. Biz de göçmeniz. Bulgaristan’dan 1914’te gelmişiz buraya. Tarihe çok meraklıyım. Türkiye’de bugün hepimizin içinde bulunduğu ruhsal durumda geriye dönüp bakmadığımız tarihin çok etkisi olduğunu düşünüyorum. Tarihimize hiç ilgi duymuyoruz maalesef. Tarihinden bu kadar kopuk yaşarsan başına da her türlü felaket gelir. Özetle, bunun filmini yapmak istiyorum.

1980 sonrasında baktığımızda Atif Yılmaz ile birlikte birçok kadın filmi çektiğinizi görüyoruz. Bu tesadüfi mi gelişti yoksa bir ekip mi vardı?

Atif Yılmaz ile birlikte çalışmamız tamamen dünya görüşlerimizin aynı olmasına bağlı. Biz 1976 yılında tanıştık, Cüneyt Arkın ile *Babacan* (Yön: Natuk Baytan, 1975) diye bir film yapıyorduk. Bu arada belirtiyim; Atif Yılmaz, Türkiye’nin gelmiş geçmiş en hızlı feministidir. Tesadüfi olmuyor aslında. Konuşunca ortak bir dil oluşturduk. O dönemde benim yaptığım işler bir star için yapılmış projelerdi. Derdimiz sinemadan kaçan kadını sinemaya geri getirmektir. Kadının geri gelmesi ise onun meselesini anlatmaktan geçiyordu. O gün bugündür de dostluğumuz devam ediyor.⁶

Bize umutsuz olmayın ve her şeyi değiştirmeye çalışın dediniz, siz bunu nasıl başardınız?

Çok zor, benim otuz yılımı aldı bir o kadar ömrüm daha olsa rezalet çıkaracağım, daha neler yapacağım. Mesela “Anneannem”⁷ kitabını okudunuz mu? Gerçekten olağanüstü. Bence filmini yapmak lazım. Ama medya, bugün hepimiz için çok büyük bir korku. Diyelim ki bugün birimiz kalktı, “Anneannem” kitabını film yapmak istiyorum,

⁶ Atif Yılmaz söyleşiden 2 ay sonra 5 Mayıs 2006’da vefat etti.

⁷ Fethiye Çetin, 2004, Metis Yayınları

parayı da buldum” dedi. “Ermenilerden para buldu, vatan haini alçak namussuz kadın” diyecekler. Aslında sanatçı olarak, böyle bir şeyi göze almanız lazım. Fakat bunun ne-reye kadar gideceğini tahmin edemiyorsunuz. Sadece bu kadarla kalsa göze alınabilir bir şey. Gazetelerin köşe yazı-larına bakın, Ermeni meselesiyle ilgili en ufak konuda herkes nasıl şahin kesiliyor.

Tarihine bakmayan bir toplum hiçbir sorununu çöze-mez, kendinle yüzleşmeden hiçbir şey olmaz, istediğin ka-dar insanları okullardan mezun et kariyerleri olsun, sosyal statüleri yükselsin, yaşamları rahatlasın günün birinde mutlaka sen façayı bozacaksın bir yerde. Dediğim gibi bir ara yapayım diye düşündüm. En fazla çeker gidersin bu-radan dedim. Ama “çocuğun okulu var biraz kalayım, ko-cam siyaset yapıyor, o gelir mi acaba? Gelir, beni bırakmaz herhalde, anam ben gidiyorum diye ölürse” gibi şeyler dü-şünüyorsunuz. Aslında gerçek anlamda sanatçının bütün bunları göz ardı etmesi gerektiğini düşünüyorum. Biz de galiba biraz konformist olduk. Yaşla başla insan daha zor-lanıyor. 6- 7 Eylül filmi çekilecek diye millet tir tir titriyor. Ne var kardeşim 5 tane çekilsin. Git bir de Yunan’la ortak ol, aferin al. Nedir bu korku, bu dunganga! ⁸

Özel olarak oynamak istediğiniz bir karakter var mı?

Müjde Ar: Ben Behice Boran’ı oynamak isterdim. Bu kadar üstüne kül serpmeye çalıştığımız başka biri daha yok. Çok güçlü bir karakter, çok inatçı bir kadın. Büt-ün hayatını siyasete adanmış bir kişilik. Bizse onu yok sa-yıyoruz. Hem siyasi kişiliği, hem kadın olarak duruşu beni çok ilgilendiriyor. Bunu birkaç kişiye önerdim ama ilk tep-ki “kim seyreder ki?” oldu. Tabii o zaman hevesiniz kırılı-yor.

Anneniz ile olan ilişkinizi biraz anlatabilir misiniz?

⁸ Dunganga, *Aaahhh Belinda* filminde çocukları korkutmak için söy-lenen tekerlemedeki öcülere verilen isim.

Felaket. Benim annem Türkolog. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1952 mezunu. Arapça, Farsça, Kırgızca, Uygurca gibi dilleri bilir. Bu tarafını herhalde bilmiyordunuz. Ama işte o şiirler de başka türlü olmazdı.

Bizim aile hep anaerkil. Anneannem ilk Fransız mektebinden mezun belediye ebesiydi. Diğer kanadımız Rumeili; babaannem Bulgaristan'dan gelip burada Olgunlaştırma Enstitüsünü kuranlardan biri. Annem üniversiteyi bitirince, Muhsin Ertuğrul ile tanışıp tiyatroya başlamış. Bir şanssızlığı babamla tanışması olmuş. Babam dünyanın en yakışıklı ve en yalancı adamıydı. Öldükten sonra cenazeye gittik, her bir köşeden "baba baba!" diye bağırın, ağlaşan sesler yükseliyordu.

Biz çok büyük bir erkek nefretiyle büyüdük. Annem de babamdan ayrılmış olmanın hıncını sürekli bizden çıkardı. Biz bu kadar dayak yiyip, nasıl psikopat olmadık merak ediyorum. Odunla döverdi bizi. Bir gün beni çağırır, para çantasını getirmemi istedi. Dediğini yaptım. "Para ver bana" dedi. Açtım içinden parayı aldım bir anda bana bir tane patlattı ve "Kimsenin cüzdanı ellenmez" dedi. Man-yak! Bir de okumuş etmiş kadın olacak. Sonradan sordum bunu neden yaptığını, "Vaktim yoktu ne yapayım" dedi.

Ben psikanalize gitmiştim. Doktor bana çocukluğuma dair hatırladığım ilk cümleyi sordu. Ben de "donunuzu elletmeyin" dedim. Annemi hep korkutmuşlar. O da aynı korkuları bize aktardı. Bırakın kızılı erkekli mezuniyet balolarına filan gitmeyi erkek arkadaşlarımızın yanında içine bir şeyler katıp bizi beceriverirler korkusundan su bile içemezdik. Annem bu korkuların üstüne bir de babam tarafından aldatılmış. Elinde iki çocuk tiyatro kulislerinde kalakalmış. Müthiş bir parasızlık, bir yandan da müthiş bir onur ve çok güzel bir kadın. Ama bu yaşadıkları onu delirtmiş tabii.

Şöyle bir anım var: Lise birinci sınıftayım. Şeker hastasıymışım. Bir gün okulda bayılmışım o yüzden eve geç gitmişim. Eve gidince annemi yerlerde "gitti kızım, ölüsünü getirmeyin!" diye ağlarken buldum. Ertesi gün okuldan çıktım. Annem okulun önüne gelmiş, kombinezonunu aç-

miş donunu gösteriyor herkese. Rezil oldum tabii bütün okula. Niye yaptın diye sorduğumda “Bir daha vaktinde gel diye yaptım” dedi. Tabii sizin başınıza böyle şeyler gelmediği için oyunculuğu değil öğrenciliği tercih ettiniz. Zaten oyuncu olmasaymışım ben delirecektmişim. Çünkü böyle bir baskı, böyle bir korkutulma... Oyuncu olmak başka türlü hayatlarda var olma isteğiymiş.

Anlattığınız hikâye *Kupa Kızı*’ndaki hikâyeye benziyor.

Müjde Ar: *Kupa Kızı*’ndaki kürtaja götürülme sahnesi bizim başımızdan geçmiş gibidir. Anne rolünde Aysel Gürel oynuyor zaten. Zevkle oynadı, kendisi de bize aynı-sını yapmıştı zaten.

Az önce oyuncu olmazsam belki delirirmişim dediniz. Aslında sinemada da çok sık karşılaştığımız bir şey bu. Eğer bir baskıyı anlatamıyorsak bunu deli ya da hasta karakterlere yükleyerek anlatıyoruz. Sizin de canlandırdığınız bazı karakterler böyle. *Kupa Kızı* buna çok güzel bir örnek. Bahsedilen kadın öteki ya da uzak biri değil, hemen yanımızda duran biri. Bir ev kadınının, evliliğini kurtarmak için, genelevden yardım aldığını gördük. İşte bu kadının karşılaştığı baskıya karşı uyguladığı korunma mekanizması. Sizce şu anda nasıl bir biçim almış durumda savunma mekanizmaları? O dönemden bu döneme bir fark var mı?

Kadın giderek kapanıyor. Giderek içine gömülüyor. Diğer tarafta da 80 sonrası oluşan “yalaka kadınlar” olarak adlandırdığım bir model oluştu. Yaşam biçimiyle, giyimiyle, kuşamıyla her şeyi ile... Bunları bir kenara bırakırsak kadın giderek içine dönüyor, yalnızlaşıyor. Daha kötü evlilikler, daha kötü insan ilişkileri... Ailenin yapısı da değişti. Eskiden güveneceğimiz bir şey vardı. Artık aile yapısı sağlam değil.

Türkiye’deki kadın hareketini nasıl buluyorsunuz?

Çok destekliyorum, çok çok başarılı buluyorum. Fakat benim genel olarak bu meseleye bakışım şu: Bugün 8 Mart

Dünya Kadınlar günü. Bunu Dünya Erkekler gününe çevirmedikçe bu kadar erkek bir toplum, bu kadar erkek bir siyaset, bu kadar erkek bir devlet olacak hep. Korkunç bir şey. Meclis TV'ye baktığınız vakit sizin içinize fenalık gelmiyor mu?

Biz 80 sonrası doğmuş ve 68 kuşağı tarafından yetiştirilmiş gençlik için neler düşünüyorsunuz?

Genel olarak gençliğin depolitize bir gençlik olduğunu düşünüyorum. Ama bu ömür boyu insanların değişmeyeceği anlamına gelmiyor. 3 tane darbe... Ben korkuyorum hala! Asker mi gelecek denince hala tüylerim diken diken oluyor. Çok daha fazla duyarlı olunabileceğini düşünüyorum.

Sizce 80 sonrası yetişen depolitize gençliğin sorumlusu kim?

Tamamıyla ve son olarak da 12 Eylül rejimi. 12 Eylül'ün bu ülkeye ettiği kötülük bence 40- 50 sene sonra anlaşılacak. Darbe olduğunda çok gençtim. Bir arkadaşım bana, Türkiye 50 yıl geriye gitti demişti. Şu an dünyayı dolaşıyorum ve görüyorum ki 200 yıl geriye gitmişiz. Bu ülkeye çok yazık olmuş. Bugünkü siyasi istikrarsızlık, siyasi partilerin bu tuhaflığı, kendi içsel yapılarındaki gariplikler, liderlik sistemi, AKP'nin oradan sıyrılışı, vs. korkunç görünüyor. Şu anda konuşulan siyasi senaryoları duyuyor musunuz bilmiyorum. Süleyman Demirel'den medet umuyorlar gelsin de bizi kurtarsın diye. Şahsına bir şeyim yok ama 80 yaşında bir insan için acaba bunlar gider de bu gelirse popoyu kurtarır mıyız diye düşünüyorlar!

Berberer birden fazla film çektiğiniz 4 önemli yönetmen var. Halit Refiğ, Atıf Yılmaz, Ömer Kavur ve Başar Sabuncu. Onların oyuncu yönetimi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Oyuncu yönetmek aslında şunu şöyle yap bunu böyle yap ile olacak iş değil. Filmi birlikte hissederseniz bütün duygu zaten beraberinde geliyor. Ama bunun altında daha olağanüstü bir tekniğe sahip olmanız gerekiyor. Şimdi Cem Akyoldaş ile çalışıyorum. Benim gibi kameraayı kullanan oyuncu görmediğini söyledi. Eğer siz, oyuncu olarak kame-

rayı kendinizin tarafına çekerseniz, hemen çok rahat diyalog kurarsınız.

Atif Yılmaz hiç karışmaz. Ne istersen yaparsın. Güvenir oyuncusuna. Çok rahat çalışıyorum ben onunla. Başar Sabuncu baştan aşağı strestir kişilik olarak. Perişan eder sizi sette. Büyük gemici halatlarına dolanmış gibi dolaşırsınız. Ama o da fazla “ağzını burnunu böyle yap” demez. Ömer de karışmazdı. Aslında oyuncu kendisine karışsın ister. Yavuz Turgul çok karışır. Bazen serseme çevirir oynayacağı şeyi de oynayamazsın. Bir de bağırır. Genelde yönetmenlerle kötü bir olayım yok. Ama ikaz edilmek istersiniz, uyarılmak istersiniz. Fakat ben çok kontrollü bir oyuncuyum. Çünkü provada işi çok sağlama alırım. Katiyen provaya doymam.

Türk sinemasında cinsel tarih, çekirdek aile ilişkisi dışında fahişeliğin de önemli bir yeri var.

Müjde Ar: Evet, ilk ben gelirim akla. *Ah Güzel İstanbul*'u çektikten sonra Adana'dan bir mektup aldım. Hapishaneden geliyor. Fakat bu olay o dönemi o kadar iyi anlatır ki... Mektup şöyle başlıyor: “Canım Ablacım, *Ah Güzel İstanbul* filmi seyrettim. Çok üzüldüm. Senin gibi bir kadının ölmesi beni mahvetti. İnşallah bir daha dünyaya gelersen, seni o kirli hayattan kurtarıp karım olmanı rica ediyorum. Allah sana bu kötülüğü yapanların belasını versin. Seni candan kucaklıyorum. Allah rahmet eylesin. Seni çok seven kardeşin, Abdül.” O dönem kadına bakış buydu. Ben de oturdum cevap yazdım. “Canım kardeşim, Allah senden razı olsun. Zaten senin gibiler olsa biz bu hale düşmezdik. Cennetteki yerini yanımda ayırdım. Hoşçakal.”

Kadınlar daha duygusaldır, duygularıyla hareket ederler denir. Ama yönetmenler, yazarlar, şairler hep erkek. Kadınlar çok mu memnun evlerinde? Kadının öne çıkmasını engelleyen ne?

Erkekler! Bütün kaleleri ellerine geçirmişler. Bu kadınların bir eksikliği değil erkeklerin baskıcılığı. Baskıcı da değil,

kaba kuvvet. Siyaset denen erkek oyuncuğunu bunların elinden almadıkça, arkadaşlar, hiçbir çıkış kapımız yoktur! Kadınlar, tek olalım!

Değişimin erkeklerden ziyade bu ataerkil sisteme dair bir bakış geliştirilerek olabileceğini düşünüyorum. Bunun için de öncelikle kadınların sadece duygusal değil aynı zamanda mantıklı ve gerçekçi de olabileceğini düşünerek yapabileceğimizi düşünüyorum. Bu anlamda sizin Türk sinemasına yaptığınız vurgu bence çok güzel. Tiyatro ile başladığınızı söylemişsiniz. Bu alanda bir çalışma yapmayı düşünüyor musunuz?

Aslında bütün bu konuştuklarımızı toparlayıp, geliştirip tek bir metin yapmak istiyorum. Çok iyi bir oyun bulsam oynarım.

Kadın konusuna dönecek olursak, toplum olarak hiç örgütlü bir toplum değiliz. Aslında iş oradan başlıyor. Feminist hareketin Türkiye’de oluşmaya başladığı dönemlerde, bu medyanın ettiğini kimse etmemiştir. Bastırmak, sindirmek için yapmadıkları hakaret, aşağılama kalmadı. Bunlar şimdi kulağa şaka gibi geliyor. Feminizm baştan aşağı bir alay konusu oldu bizim ülkemizde. Duygu Asena kadar hakkında hakaret yazılmış başka bir yazar yoktur. Sanki bu mesele, bizim bireysel cinsellik meselemizmiş gibi empoze edilmeye çalışıldı. Örgütlü toplum olma fikrinde bu toplumu 12 Eylül askeri darbesi uzaklaştırmıştır. Sinemada hiçbir örgüt kalmadı. Benim dedemin kucağında Adnan Menderes’in asıldığı haberini gördüğüm mutsuzluğumla 52 yaşındaki mutsuzluğum neden aynı olsun? Bir çocuk yetiştiriyorum ve neden benim umutlarımı bu kadar kırdınız?

Son dönem Türkiye sineması hakkındaki düşünceleriniz neler?

Hâlâ sinemada yapılan filmlerin yüzde doksanı benim gibi bu işe gönül koymuş insanların çabalarıyla oluşan şeyler. Ciddi bir sanayi yok. *Kurtlar Vadisi: Irak* (Serdar Akar, 2006) gibi filmleri herhangi bir kategoriye dâhil etmiyo-

rum. Onun dışında Nuri Bilge Ceylan'ın filmini çok beğendim. Daha önce yaptığı filmleri de beğenmiştim. Tabii bu filmlerin bir pazar oluşturamama şanssızlığı var. Bu da az önce belirttiğim gibi depolitize insanlar, meraksız insanlar, boş insanlar... Ama bunun için de insanları suçlayamayız. Böyle bir tarihsel süreç var. Amerikan sineması geldi her yanımızı sardı sarmaladı. Artık hiç Amerikan filmi seyre demiyorum. Şu anda en deneyimli dönemimdeyim. Neden her sene en azından bir tane film yapamıyorum? Olmuyor. Çok fazla şey biriktirdim hayata dair ama yapamıyorsunuz.

Öncelikle sizi *Ağır Roman* (Yön: Mustafa Altıoklar, 1997) için tebrik etmek istiyorum. Ben Türk sinemasının çok göze sokan bir sinema olduğunu düşünüyorum. Bu da sanırım seyirciye güvenmemekten kaynaklanıyor. Atilla Dorsay şöyle der: "Sanat filmi yoktur. Seyirciyi ciddiye alan ve almayan filmler vardır." Sinemada göze sokmadan meseleleri ele almak mümkün değil mi?

Müjde Ar: Mümkün ama çok zaman alır. Ben Kürt meselesini çok önemsiyorum ve bugün bununla ilgili bir film yapmak istersem en az 3- 4 yıl gider. "Ağır Roman" kitabını okuduğumda hemen filmini yapmak istedim. Senaryosunu Metin Kaçan ile beraber yazdık. Senaryoda emeğim ondan daha fazladır. Bu filmi neden yapmak istedim çünkü bu ülkenin bütün gençleri tarih yapılmak isteniyor. Yani yok edilmek isteniyor. Sadece altı yıl bu işi düşündüm.

Müjde Ar Kimdir?

21 Haziran 1954 yılında İstanbul'da doğdu. Gerçek adı Kamile Suat Ebremler'dir. Tiyatrocu ve söz yazarı Aysel Gürel ile Tercüman Gazetesi muhabirlerinden Vedat Akın'ın kızıdır. Bir süre tiyatro oyunculuğu ve mankenlik yaptı. İlk kez TV için çekilen *Aşk-ı Memnu* (Halit Refiğ, 1974) adlı dizide oynadı. *Babacan* (Natuk Baytan, 1975) adlı filmle de sinemaya geçti. 80'li yıllarda kadın sorunlarını işleyen filmlerde oynadı. Kadın filmlerinin arana oyuncusu haline geldi. Atif Yılmaz, Ömer Kavur, Başar Sabuncu gibi yönetmenlerle çalıştı. İlk defa *Ağır Roman* filminde yapımcılık yaptı. Ercan Karakaş ile evlidir.

Başlıca Filmleri

- Eğreti Gelin (Atif Yılmaz, 2005)
- Komser Şekspir (Sinan Çetin, 2001)
- Dar Alanda Kısa Paslaşmalar (Serdar Akar, 2000)
- Ağır Roman (Mustafa Altıoklar, 1997)
- Yolcu (Başar Sabuncu, 1994)
- Arabesk (Ertem Eğilmez, 1989)
- Teyzem (Halit Refiğ, 1987)
- Aaahh Belinda (Atif Yılmaz, 1986)
- Asılacak Kadın (Başar Sabuncu, 1986)
- Kupa kızı (Başar Sabuncu, 1986)
- Dul Bir Kadın (Atif Yılmaz, 1985)
- Adı Vasfiye (Atif Yılmaz, 1985)
- Dağınık Yatak (Atif Yılmaz, 1984)
- Fahriye Abla (Yavuz Turgul, 1984)
- Göl (Ömer Kavur, 1982)
- Ah Güzel İstanbul (Ömer Kavur, 1981)
- Babacan (Natuk Baytan, 1975)
- Aşk-ı Memnu (Halit Refiğ, 1975)

Başlıca Ödülleri

1997 Antalya Altın Portakal Film Festivali Yaşam Boyu Onur
Ödülü

1993 Antalya Altın Portakal Film Festivali En İyi Kadın
Oyuncu (*Yolcu*)

1986 Antalya Altın Portakal Film Festivali En İyi Kadın
Oyuncu (*Aaahhh Belinda*)